

Bożena Kierzkowska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu. Archiwum

e-mail: bkierzkowska@umk.pl

ORCID ID: 0000-0002-6313-5151

Materiały ulotne w zasobie Archiwum

Uniwersytetu Mikołaja Kopernika

w Toruniu

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/FT.2018.011>

Tekst jest opublikowany na zasadach niewyłącznej licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Bez utworów zależnych 3.0 Polska (CC BY-ND 3.0 PL).

Mgr Bożena Kierzkowska jest pracownikiem Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (dalej: UMK). Opiekun praktykantów i wolontariuszy. Prowadziła zajęcia dydaktyczne z zarządzania dokumentacją nieaktową w Instytucie Historii i Archiwistyki UMK w latach 2014/2015–2015/2016. Interesuje się zagadnieniem dotyczącym elektronicznego zarządzania dokumentacją w uczelniach wyższych. W latach 2016–2017 została powołana do zespołu ds. opracowania przepisów kancelaryjno-archiwalnych w związku z projektem wdrożenia systemu Elektronicznego Zarządzania Dokumentacją (EZD) w UMK.

S

Słowa kluczowe: afisze; Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu; bilety; broszury; druki ulotne; foldery; informatory; karty pocztowe; katalogi; klepsydry; materiały archiwalne; materiały ulotne; plakaty; programy; ulotki; wizytówki zaproszenia.

S

Streszczenie. Cel: Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (dalej: UMK) gromadzi, opracowuje, przechowuje i udostępnia materiały ulotne. Autorka w swoim artykule stara się przybliżyć czytelnikom zagadnienia związane z tymi wydawnictwami efemerycznymi. Znajdziemy w nim odpowiedzi na pytania, czym są materiały ulotne, jakie są podstawy prawne ich gromadzenia i opracowywania oraz jak wzbogacają naszą wiedzę historyczną o ludziach, instytucjach i najważniejszych wydarzeniach z naszej wspólnej przeszłości. **Metoda badawcza:** Autorka przeanalizowała ewolucję wzrostu znaczenia druków ulotnych oraz zainteresowania nimi przez badaczy. Dalsza szczegółowa analiza materiałów ulotnych opiera się na badaniu wybranych materiałów ulotnych znajdujących się w zasobie Archiwum UMK i pokazuje czytelnikom, jak cenne informacje one zawierają, wzbogacają oraz uzupełniają wiedzę badaczy o minionych czasach. **Wnioski/Wyniki:** Autorka zauważa znaczenie gromadzonych materiałów ulotnych i zachęca czytelników, którzy mają styczność z współcześnie wytwarzanymi wydawnictwami efemerycznymi do ich gromadzenia celem udostępnienia przyszłym pokoleniom i pozostawienia świadectwa o czasach współczesnych i ciekawych wydarzeniach.

Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (dalej: UMK) zostało utworzone 16 września 1948 r. na mocy uchwały Senatu Akademickiego¹. Od tego momentu Archiwum UMK jest swego rodzaju skarbnicą wiedzy, w której można znaleźć różnorodną dokumentację wytwarzaną przez poszczególne komórki strukturalne oraz jednostki organizacyjne Uczelni, stowarzyszenia, studenckie koła naukowe i osoby prywatne.

Status materiałów ulotnych zyskał z wejściem w życie decyzji Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 2007 r. dotyczącej zasad gromadzenia i opracowywania materiałów ulotnych w archiwach państwowych², a w 2018 r. kolejnego zarządzenia dotyczącego zasad porządkowania i inwentaryzacji materiałów ulotnych³. Normatywy mają zastosowanie zarówno do nieopracowanych zbiorów (zespołów) składających się wyłącznie z materiałów archiwalnych, jak i materiałów ulotnych wchodzących w skład zespołów archiwalnych.

W 1958 r. archiwom uniwersyteckim, w tym Archiwum UMK, przyznano status historycznych z powierzonym zasobem⁴, co umożliwiło im gromadzenie oraz przechowywanie dokumentacji o wartości historycznej, w tym też materiały ulotne. Dwadzieścia pięć lat później ustawa o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach z 1983 r. wyjaśniła rozumienie pojęcia materiałów archiwalnych: „Materiałami archiwalnymi wchodzącymi do narodowego zasobu archiwalnego, zwanymi dalej materiałami archiwalnymi, są wszelkiego rodzaju akta i dokumenty, korespondencja, dokumentacja finansowa, techniczna i statystyczna, mapy i plany, fotografie, filmy i mikrofilmy, nagrania dźwiękowe i wideofonowe oraz inna dokumentacja, bez względu na sposób jej wytwarzania, mająca znaczenie jako źródło informacji o wartości historycznej...⁵”. Ustawa archiwalna ponadto określiła podstawowe zadania archiwów historycznych, do których zaliczyła kształtowanie, gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie materiałów archiwalnych⁶. W kilkanaście lat później, w opublikowanych przepisach kancelaryjno-archiwalnych (2004 r.) jest zapis precyzujący materiały ulotne. Zaliczono do nich: druki okolicznościowe, takie jak zaproszenia, życzenia, zawiadomienia, a także druki informacyjne (foldery, druki reklamowe, afisze, biuletyny informacyjne i inne wydawnictwa)⁷. Jednakże definicja terminu „akta sprawy”, dołączona do wspomnianych przepisów, wyjaśnia,

¹ H. Duczkowska-Moraczewska, *Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (1948–1980)*, [w:] *Uniwersytet Mikołaja Kopernika 1966–1980*, red. J. Belkot, t. 2, Toruń 1992, s. 135.

² Decyzja nr 12 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 9 marca 2007 roku w sprawie wprowadzenia Wskazań metodycznych dotyczących zasad gromadzenia i opracowywania materiałów ulotnych w archiwach państwowych [online], [dostęp 18 IV 2018]. Dostępny w World Wide Web: https://www.archiwa.gov.pl/images/docs/akty_normatywne/dec_12_2007.pdf.

³ Zarządzenie nr 12 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie zasad porządkowania i inwentaryzacji materiałów ulotnych w archiwach państwowych [online], [dostęp 18 IV 2018]. Dostępny w World Wide Web: https://www.archiwa.gov.pl/files/zarzadzenia_NDAP/zarz12_2018.pdf.

⁴ Dziennik Ustaw 1957, nr 12, poz. 66 & 6 „Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych powierzać będzie innym urzędom, instytucjom i organizacjom, a w szczególności Polskiej Akademii Nauk, szkołom wyższym, muzeom i bibliotekom, na ich wniosek, przechowywanie materiałów archiwalnych wchodzących w skład państwowego zasobu archiwalnego i pozostających pod nadzorem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych”.

⁵ Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, Dziennik Ustaw z 14 VII 1983 r., Nr 38, poz. 173, rozdz. 1, art. 1.

⁶ H. Robótka, B. Ryszewski, A. Tomczak, *Archiwistyka*, Warszawa 1989, s. 32–97, H. Robótka, *Opracowanie i opis archiwaliów*, Toruń 2010.

⁷ *Przepisy kancelaryjno-archiwalne*, oprac. H. Duczkowska-Moraczewska, H. Robótka, Toruń 2004, cz. I, rozdz. I, § 11, pkt. 9.

że materiały ulotne mogą występować w ramach akt poszczególnych spraw, ale ostatecznie znajdują się wśród wielu innych typów dokumentacji występujących w poszczególnych zespołach czy podzespołach archiwalnych⁸. Dlatego w obecnych przepisach kancelaryjno-archiwalnych przewiduje się sporządzanie oddzielnych spisów zdawczo-odbiorczych dla materiałów ulotnych (tab. 1)⁹. Warto dodać, że powyższe uzupełnienie opracowano z myślą o potrzebach specyficznych komórek i jednostek organizacyjnych, które wytwarzają najwięcej druków ulotnych. Do tej grupy należą m.in.: Akademickie Centrum Kultury i Sztuki „Od Nowa”, Dział Promocji i Informacji, Dział Zawodowej Promocji Studentów i Absolwentów UMK, Chór Akademicki, Dział Socjalny, Biuro Rektora i wiele innych.

Tab. 1. Spis zdawczo-odbiorczy materiałów ulotnych

Lp.	Symbol klasyfikacyjny	Hasło klasyfikacyjne, Tytuł wydania	Data wydarzenia	Miejsce wydarzenia	Forma	Kat. arch.	Uwagi (np. format)
1	2	3	4	5	6	7	8

W czasie ponad siedemdziesięcioletniej działalności uczelni powstało dużo dokumentacji, wśród której pokazną grupę stanowią materiały ulotne, a mimo to najczęściej wspominamy o dokumentacji aktowej, na którą składają się cenne akta studenckie, równie cenne akta przewodów doktorskich i habilitacyjnych, protokoły posiedzeń Senatu i rad wydziałowych. Natomiast materiały ulotne nie były przedmiotem większego zainteresowania, podczas gdy one mogą być bogate w treści o charakterze i znaczeniu politycznym, społecznym, kulturalnym, gospodarczym czy religijnym. W tym też sensie są ciekawym uzupełnieniem do dokumentacji *stricto* urzędowej.

Materiały ulotne przez lata nie cieszyły się dużym zainteresowaniem ze strony badaczy, dopiero od niedawna można zauważyć zmiany i zwiększenie liczby publikacji w zakresie tej dokumentacji. Na temat materiałów ulotnych powstały znaczące opracowania, które należy przy tej okazji przypomnieć¹⁰.

⁸ Ibidem, definicja „akta sprawy – komplet dokumentacji przychodzącej i wychodzącej, sporządzonej różnymi technikami i na różnych nośnikach”, cz. I, rozdz. I, § 3, s. 6.

⁹ Zarządzenie nr 169 Rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu z dnia 23 października 2017 r. Instrukcja w sprawie organizacji i zakresu działania Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, zał. nr 7 do „Instrukcji archiwalnej UMK”.

¹⁰ S. Świątek, *Druki ulotne w archiwach (uwagi i refleksje)*, Rocznik Historyczno-Archiwalny, t. 10: 1995, s. 207–209; M. Trojanowska, *Wydawnictwa efemeryczne w archiwach – problemy gromadzenia i opracowania. Artykuł dyskusyjny*, Archeion, t. 105: 2003, s. 101–137; J. Krochmal, *O potrzebie przygotowania wskazówek metodycznych do opracowania druków ulotnych*, Archeion, t. 105: 2003, s. 193–200; M. Jabłońska, *Problem definicji druków ulotnych gromadzonych w archiwach*, Archeion, t. 105: 2003, s. 180–192; eadem, *Materiały ulotne – teoria i praktyka archiwalna w kontekście obowiązujących wytycznych metodycznych*, [w:] *Toruńskie Konfrontacje Archiwalne. Teoria archiwalna wczoraj–dziś–jutro*, Toruń 2011, s. 291–302.

Definicja materiałów ulotnych jest szeroka. Według zarządzenia to „część zasobu danego archiwum, która obejmuje materiały drukowane lub powielane innymi technikami, rzadziej rękopiśmienne, o charakterze politycznym, społecznym, religijnym, gospodarczym lub kulturalnym, odzwierciedlające różnorodne aspekty życia społecznego, powstające doraźnie na zlecenie różnych podmiotów (np. partii politycznych, organizacji społecznych, podmiotów gospodarczych, a także osób fizycznych) lub wytwarzane przez nie same, najczęściej o krótkiej aktualności”¹¹. Robert Degen w swojej publikacji podał następującą definicję materiałów ulotnych „dokumenty o charakterze normatywnym, informacyjnym, propagandowym, wytworzone przez instytucje i osoby fizyczne dla realizacji doraźnych celów, najczęściej zareklamowania ich działalności, usług, dystrybuowanych towarów lub efektów ich pracy”¹². Słusznie dodał, że materiały ulotne powstają we współczesnych instytucjach i są wytwarzane w określonym celu¹³. Maria Trojanowska zaproponowała inne określenia terminów afiszy, plakatów, druków ulotnych – wydawnictwa efemeryczne, efemerydy, materiały ulotne, druki, druki niekonwencjonalne, druki efemeryczne¹⁴. Natomiast w bibliotekach nazywane są dokumentami życia społecznego¹⁵.

Od początku istnienia Uniwersytetu Mikołaja Kopernika powstawały materiały ulotne, m.in. afisze, plakaty, zaproszenia, broszury, foldery, katalogi, informatory, ulotki, programy, jednodniówki, karty pocztowe, klepsydry, nekrologi, wizytówki¹⁶. Najważniejsze rodzaje materiałów ulotnych, występujące w Archiwum UMK to afisze¹⁷, plakaty¹⁸ i zaproszenia¹⁹. Nawiązują do ciekawych uroczystości w UMK, na wydziałach czy w innych komórkach/jednostkach organizacyjnych, m.in.: inauguracji, święta uczelni, różnych jubileuszów dotyczących uczelni i pracowników, konferencji, imprez kulturalnych i sportowych oraz wielu innych.

Z uwagi na specyfikę zasad gromadzenia materiałów ulotnych w Archiwum UMK, autorka podzieliła je na trzy grupy: 1) stanowiące samodzielny zbiór, 2) będące częścią zespołu lub podzespołu archiwalnego, które w większości stanowią materiały ulotne, 3) będące częścią zespołu lub podzespołu archiwalnego, występujące np. z dokumentacją aktową lub inną tworzącą sprawę w jednostce archiwalnej.

¹¹ Decyzja nr 12 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 9 marca 2007 r. w sprawie wprowadzenia Wskazówek metodycznych dotyczących zasad gromadzenia i opracowywania materiałów ulotnych w archiwach państwowych, Załącznik: Wskazówki metodyczne dotyczące zasad gromadzenia i opracowania materiałów ulotnych w archiwach państwowych, pkt. 3.1 [online], [dostęp 18 IV 2018]. Dostępny w World Wide Web: https://www.archiwa.gov.pl/images/docs/akty_normatywne/dec_12_2007.pdf.

¹² R. Degen, *Dokumentacja i jej podział*, [w:] *Współczesna dokumentacja urzędowa*, red. H. Robótka, Toruń 2011, s. 26.

¹³ R. Degen, op. cit., s.26.

¹⁴ M. Trojanowska, op. cit., s. 101.

¹⁵ Ibidem, s. 101.

¹⁶ Więcej informacji na temat podstawowych pojęć można znaleźć w załączniku nr 1 do Wskazówek metodycznych dotyczących zasad gromadzenia i opracowania materiałów ulotnych w archiwach państwowych z dnia 9 marca 2007 r., s. 9–13 [online], [dostęp 18 IV 2018]. Dostępny w World Wide Web: https://www.archiwa.gov.pl/images/docs/akty_normatywne/dec_12_2007.pdf.

¹⁷ Afisze – druki przekazujące zawarte w nich informacje za pomocą tekstu, charakteryzujące się oszczędnością formy, minimalizacją elementów graficznych i oszczędnością ornamentyki (definicja autorstwa R. Degena, op. cit., s. 26).

¹⁸ Plakaty – druki przekazujące informacje głównie przez obraz, rysunek, zdjęcie oraz emocje wywołane wrażeniem estetycznym; umowność przekazu i przewaga obrazu nad tekstem to podstawowe elementy pozwalające odróżnić plakaty od afiszy (definicja autorstwa R. Degena, op. cit., s. 26).

¹⁹ Zaproszenia – druk ulotny, najczęściej w formie pojedynczej karty lub składki, zawierający tekst z prośbą o przybycie na jakąś uroczystość, imprezę kulturalną (np. akademię, otwarcie, wystawę, odczyt, koncert) lub spotkanie towarzyskie [...], definicja wg załącznika nr 1 [...] z dnia 9 marca 2007 r.

Dzięki zaangażowaniu i inicjatywie pracowników Archiwum UMK²⁰ udało się zgromadzić pokaźne ilości materiałów ulotnych w postaci: afiszy i plakatów, zaproszeń, folderów, ulotek, klepsydr, informatorów, broszur. Najwięcej jest afiszy, plakatów i zaproszeń, dlatego zostały wydzielone w myśl przepisów w główne dwa zbiory: afiszy i plakatów oraz zaproszeń UMK.

Po wstępnym zapoznaniu się z całością afiszy i plakatów opracowanie odbywało się w kilku etapach, tj.: rozpoznanie przynależności zespołowej, porządkowanie wstępne, klasyfikacja, systematyzacja, brakowanie, inwentaryzacja i indeksowanie. Wszystkie afisze i plakaty w liczbie 877 j.a. zostały zinwentaryzowane oraz zindeksowane w bazie Inwentarzy Zespołów Archiwalnych (IZA). Na podstawie danych w bazie IZA można dowiedzieć się o każdej jednostce archiwalnej, jaką jest afisz, plakat, zaproszenie, następujących informacji: numer archiwum, numer zespołu (zbioru), nazwa zespołu (zbioru), tytuł serii, podserii, sygnatura archiwalna, sygnatura dawna, rodzaj dokumentu, technika wykonania, format, barwa druku, nośnik, liczba: stron/kart oraz egzemplarzy. Opis treści składa się z następujących elementów: tytuł, incipit/treść, powód (wydarzenie sprawcze), data wydarzenia, data opublikowania, sprawca (inicjator), autor, elementy graficzne, wydawca, drukarnia. Natomiast elementy opisu administracyjno-technicznego to: numer reprodukcji (pliku graficznego), warunki udostępniania, inwentaryzujący, data inwentaryzacji i autor modyfikacji opisu i jej data²¹.

II. 1. Opis ogólny afisza w bazie IZA

²⁰ W Archiwum UMK aktualnie zatrudnionych jest 6 osób (stan na 30.05.2018 r.). Wykaz opracowanych zespołów i podzespołów archiwalnych można znaleźć na stronie Archiwum UMK [online], [dostęp 30 V 2018]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.archiwum.umk.pl/zasob/charakterystyka/>.

²¹ Decyzja nr 12 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 9 marca 2007 r. w sprawie wprowadzenia Wskazówek metodycznych dotyczących zasad gromadzenia i opracowywania materiałów ulotnych w archiwach państwowych, Załącznik: Wskazówki metodyczne dotyczące zasad gromadzenia i opracowania materiałów ulotnych w archiwach państwowych, pkt. 14 [online], [dostęp 18 IV 2018]. Dostępny w World Wide Web: https://www.archiwa.gov.pl/images/docs/akty_normatywne/dec_12_2007.pdf.

II. 2. Opis szczegółowy afisza w bazie IZA

Afisze i plakaty są przechowywane w specjalnych teczkach bezkwasowych dostosowanych do ich formatu. W zbiorach materiałów ulotnych przechowuje się 3 egzemplarze danego materiału ulotnego. Pierwszy egzemplarz jest zabezpieczającym, którego nie udostępnia się użytkownikom. Robi się to tylko z drugim i trzecim.

Zbiór afiszy i plakatów UMK z lat 1969–2014 podzielony jest na następujące serie i podserie²².

- I. **Wybory** (Rektora; Prorektora; do Senatu; Zebrania wyborcze; Terminarze czynności wyborczych) – 69 j.a.
- II. **Studenci** (Studenckie Organizacje, Kluby, Koła; Konkursy/olimpiady; Rajdy, wycieczki, objazdy; Juwenalia; Inne) – 53 j.a.
- III. **Promocja Uczelni** (Wystawy; Odczyty, wykłady, przemówienia; Koncerty Uniwersyteckie; Koncerty Chóru Akademickiego; Promocja książki, kiermasze; Inne imprezy) – 185 j.a.
- IV. **Sprawy socjalno-bytowe** (Wczasy pracownicze; Kolonie letnie, obozy, zimowiska dla dzieci i młodzieży; Wycieczki; Bal Rektora; Bal Sylwestrowy; Inne imprezy kulturalne) – 283 j.a.
- V. **Godności honorowe, Uroczystości** (Doktoraty honoris causa; Inauguracja roku akademickiego; Święto Uczelni; Jubileusze Uczelni; Jubileusze Pracowników UMK; odsłonięcia tablic pamiątkowych; Uroczystości 1-majowe, 3-majowe) – 75 j.a.
- VI. **Konferencje, sympozja, zjazdy, seminaria** – 28 j.a.
- VII. **Jednostki/komórki organizacyjne, Komisje uczelniane** – 12 j.a.
- VIII. **Życzenia, podziękowania** – 16 j.a.
- IX. **Inne** (Niezależne Zrzeszenie Studentów – NZS – strajki; Rekrutacja) – 156 j.a.

²² Zbiór afiszy i plakatów UMK, AUMK, sygn. 309/140.

Najbardziej charakterystyczne są afisze z serii IX, które wyróżniają się oryginalnymi rękopiśmiennymi hasłami o charakterze politycznym: „Polski faszyzm – milicja kontra Polacy, kto chce tego”, „Nadal strajkujemy – studenci UMK”, „ZOMO niszczy”, „MO i ZOMO przestańcie służyć dyktatorom”. Slogany nawiązują do sytuacji politycznej i strajków w 1981 r., kiedy to władze PRL zwlekały z rejestracją Niezależnego Zrzeszenia Studentów i dopiero w wyniku strajków studentów łódzkich uczelni, do których dołączyli także studenci UMK, ówczesny rząd komunistyczny zgodził się na rejestrację Zrzeszenia. Organizacja popierała również inne postulaty studentów łódzkich uczelni, m.in. reformę programów studiów oraz wprowadzenie autonomii wyższych uczelni²³. Poniższy afisz informuje o publicznej dyskusji działacza Komitetu Obrony Robotników – Adama Michnika z docentem Lechem Witkowskim – działaczem Komitetu Uczelnianego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Na podstawie afiszu wiadomo także, że debata odbyła się w czwartek 19 lutego 1981 r. w Auli UMK o godzinie 20.30²⁴ (il. 3).

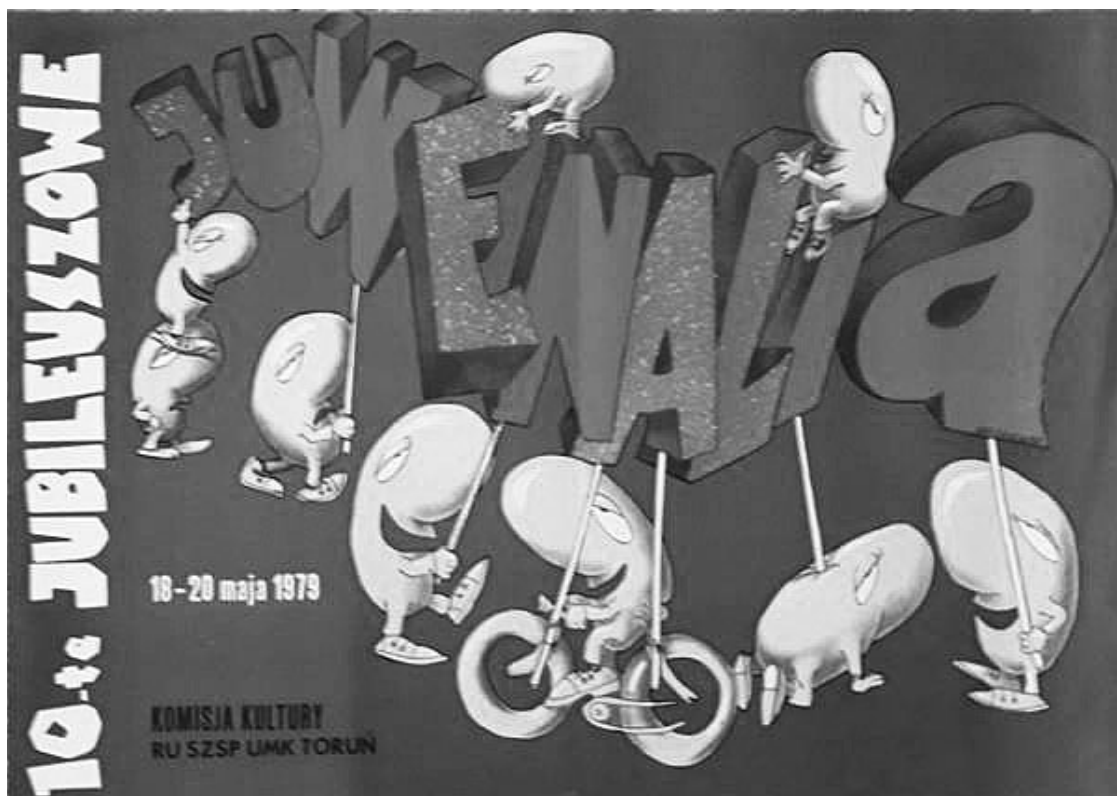

Il. 3. Afisz dot. dyskusji A. Michnika z L. Witkowskim (19 II 1981)

²³ A. Supruniuk., Kalendarium Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 1945–2017 [online], [dostęp 18 IV 2018]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.archiwum.umk.pl/bazy/kalendarium/>.

²⁴ Zbiór afiszy i plakatów UMK, AUMK, sygn. 309/140/719.

Spośród licznych plakatów autorka wybrała „X Jubileuszowe Juwenalia”, który charakteryzuje się ciekawą kolorystyką i elementami graficznymi (il. 4). Ponadto możemy dowiedzieć się, że Juwenalia odbywały się w dniach 18–20 maja 1979 r., natomiast organizatorem imprezy była Komisja Kultury Rady Uczelnianej Socjalistycznego Związku Studentów Polskich UMK w Toruniu²⁵. Warto dodać, że pierwsze Juwenalia na UMK odbyły się w dniach 6–8 maja 1960 r.²⁶

Il. 4. Plakat pt. „10-te jubileuszowe Juwenalia” (18–20 V 1979)

Analogiczna sytuacja dotyczyła zaproszeń, które ze względu na dużą liczbę (667 j.a.) zostały wydzielone z całości materiałów ulotnych w Zbiór zaproszeń UMK z lat 1946–2013. Został podzielony na następujące serie i podserie:

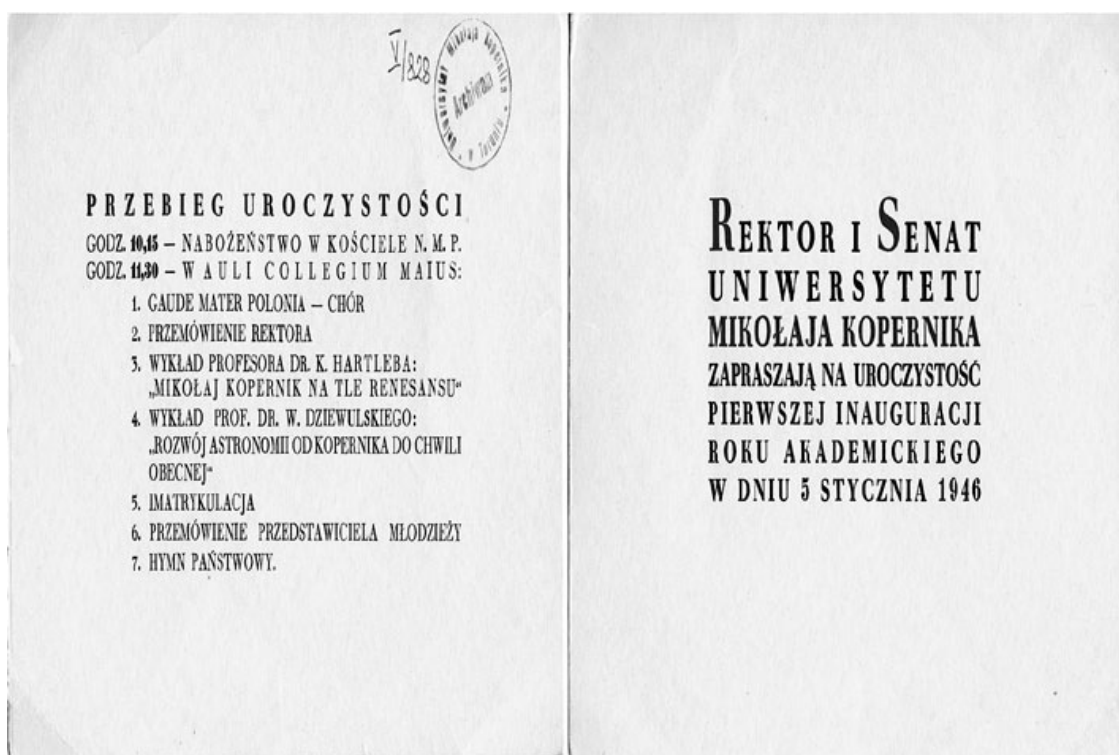
- I. **Godności honorowe, Uroczystości** (Doktoraty honoris causa; Odnowienia doktoratów; Inauguracja roku akademickiego; Święto Uczelni; Jubileusze Uczelni; Jubileusze Pracowników UMK; Uroczystości 1-majowe, 3-majowe; Inne uroczystości (wręczenie insygniów rektorskich, położenie kamienia węgielnego, uroczystość otwarcia budynków UMK, odsłonięcie tablicy pamiątkowej itp.) – 213 j.a.
- II. **Promocja Uczelni** (Wystawy; Odczyty, wykłady, przemówienia; Promocja książek; Inne imprezy) – 171 j.a.
- III. **Konferencje, spotkania, akademie** – 165 j.a.
- IV. **Studenci** – 46 j.a.
- V. **Zjazdy absolwentów** – 21 j.a.
- VI. **Inne** – 51 j.a.

²⁵ Ibidem, AUMK, sygn. 309/140/113.

²⁶ A. Supruniuk, op. cit.

Poniżej zamieszczone jest zaproszenie na uroczystość I Inauguracji Roku Akademickiego, która odbyła się w dniu 5 stycznia 1946 r.²⁷ (il. 5). Przebieg uroczystości, umieszczony po drugiej stronie zaproszenia informuje badacza o szczegółowym programie. Ta ważna uroczystość rozpoczęła się od nabożeństwa w Kościele Najświętszej Marii Panny. Dalsza część I Inauguracji Roku Akademickiego odbyła się w auli Collegium Maius, w której Chór wykonał *Gaude Mater Polonia*, a później Rektor UMK – prof. Ludwik Kolankowski wygłosił przemówienie. Wykłady inauguracyjne wygłosili prof. Kazimierz Hartleb pt. „Mikołaj Kopernik na tle renesansu” oraz prof. Władysław Dziewulski pt. „Rozwój astronomii od Kopernika do chwili obecnej”. Następnie odbyła się immatrykulacja, w trakcie której indeksy otrzymali: Marian Kryszewski z Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego, Barbara Karolczak z Wydziału Prawno-Ekonomicznego, Jan Adamczak z Wydziału Humanistycznego oraz Janina Makowska z Wydziału Sztuk Pięknych²⁸. Ostatnimi punktami uroczystości było przemówienie przedstawiciela młodzieży oraz hymn państwowy. Opisując dokładnie zaproszenie, chciałam pokazać, ile informacji można znaleźć w drukach ulotnych. Uzupełniając o dodatkowe informacje, powstaje pełny opis i obraz I Inauguracji Roku Akademickiego. Kolejne zaproszenie dotyczy uroczystości nadania tytułu Doktora honoris causa prof. Władysławowi Dziewulskiemu²⁹ (il. 5). Uroczystość odbyła się 29 kwietnia 1961 r. w Auli Collegium Maximum.

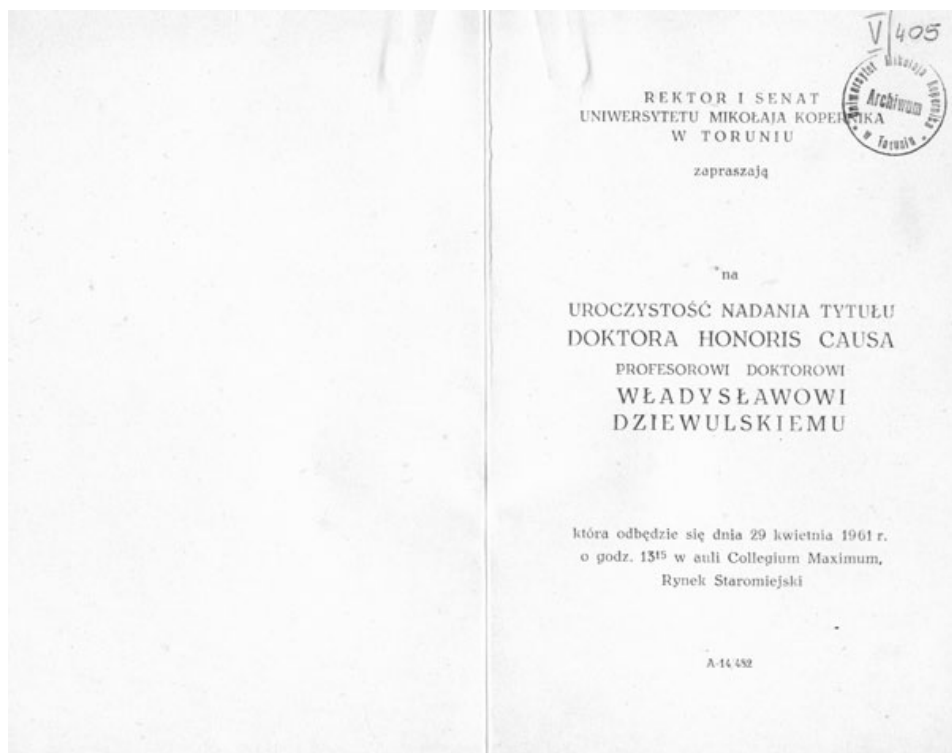

Il. 5. Zaproszenie na I Inaugurację Roku Akademickiego (5 I 1946)

²⁷ Zbiór zaproszeń UMK, AUMK, sygn. 309/142/33.

²⁸ A. Supruniuk., op. cit.

²⁹ Zbiór zaproszeń UMK, AUMK, sygn. 309/142/2; prof. Władysław Dziewulski (1878–1962), współorganizator Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, prorektor w latach 1945–1947, organizator i kierownik Katedry Astronomii i Katedry Astrofizyki w latach 1945–1960 oraz organizator Obserwatorium Astronomicznego w Piwnicach.

Il. 6. Zaproszenie na uroczystość nadania tytułu doktora honoris causa prof. Władysławowi Dziewulskiemu

Archiwum UMK gromadzi na bieżąco nekrologi i klepsydry również dzięki zaangażowaniu i inicjatywie jego pracowników. Zbiór klepsydr jest uporządkowany w układzie alfabetycznym według nazwisk pracowników UMK. W niektórych przypadkach klepsydrę dołączano doteczki osobowej danego pracownika uczelni. Archiwum posiada i uzupełnia na bieżąco specjalną bazę danych nazwaną NEKROLOGI, której inicjatorem była dr Henryka Duczkowska-Moraczewska³⁰. Do bazy danych wpisywane są podstawowe informacje: imię i nazwisko zmarłej osoby, data i miejsce urodzenia, okres pracy na UMK, zajmowane stanowisko, data zgonu i miejsce pochówku oraz sygnatura akt osobowych. Bazę uzupełnia mapa z miejscem pochówku poszczególnych osób. W Archiwum UMK znajduje się również rejestr zmarłych pracowników UMK.

Kolejna grupa materiałów ulotnych to te stanowiące większą część danego zespołu lub podzespołu archiwalnego, do których można zaliczyć m.in. Chór Akademicki UMK, Centrum Promocji i Informacji UMK, Akademickie Centrum Kultury i Sztuki „Od Nowa”, Zakład Poligrafii UMK.

W materiałach archiwalnych Chóru Akademickiego UMK oprócz dokumentacji aktowej, fotograficznej i audiowizualnej znajdują się liczne druki ulotne, takie jak: foldery (il. 7), plakaty, afisze, katalogi, zaproszenia odzwierciedlające działalność i dzieje tej jednostki³¹. Na podstawie druków efemerycznych można prześledzić historię licznych koncertów, wyjazdów w różne strony Polski i świata oraz repertuaru i składu osobowego Chóru Akademickiego UMK.

³⁰ Dr Henryka Duczkowska-Moraczewska – kierownik Archiwum UMK w latach 1976–2010.

³¹ Chór Akademicki UMK, AUMK, sygn. 309/153.

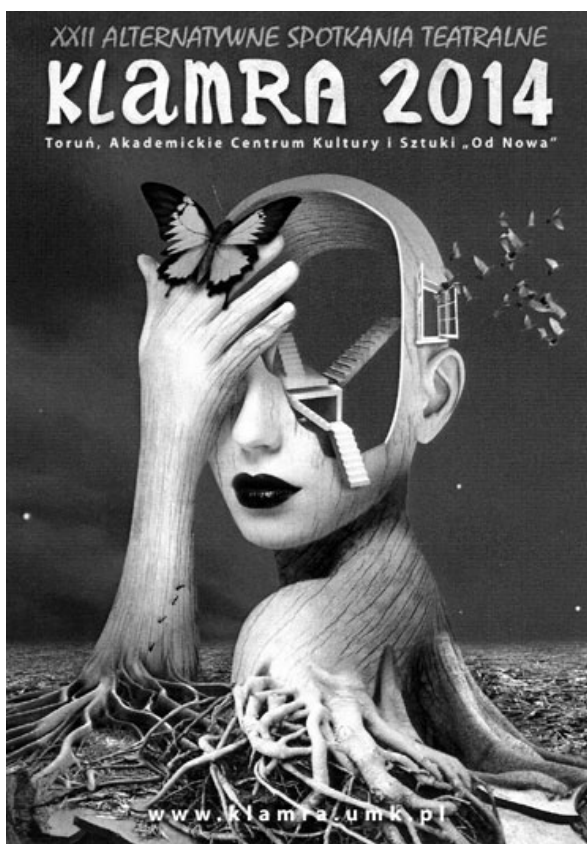
Il. 7. Folder „XXX lat Chóru Akademickiego UMK w Toruniu 1979–2009”

Materiały ulotne zgromadzone w podzespole archiwalnym Centrum Promocji i Informacji UMK³² to głównie afisze, plakaty, ulotki z lat 2000–2010. Dotyczą wystaw, pokazów, spektakli, festiwali, m.in. Toruńskiego Festiwalu Nauki i Sztuki, Festiwalu Sportu Collegium Medicum oraz promocji i rekrutacji na studia. Pozostałe druki ulotne przedstawiają inne imprezy, tj. jubileusze UMK, wykłady naukowe i popularnonaukowe, wybory Miss UMK oraz Alternatywne Spotkania Teatralne Klamra.

Kolejnym wytwórcą materiałów ulotnych jest Akademickie Centrum Kultury i Sztuki „Od Nowa”. Znajdują się w tym podzespole archiwalnym głównie afisze i plakaty dotyczące koncertów, festiwali, spotkań naukowych oraz kulturalnych z lat 1990–2015. Sporą grupę stanowią plakaty Dyskusyjnego Klubu Filmowego Kino

³² Centrum Promocji i Informacji UMK, AUMK, sygn. 309/30.

Studenckie „Niebieski Kocyk” oraz Galeria 011. Poniżej zostały zamieszczone druki ulotne z XXII Alternatywnego Spotkania Teatralnego – KLAMRA, które odbyło się w 2014 r., na które składają się: kartka pocztowa, bilet, ulotka, folder, biuletyny oraz plakat (il. 8–9)³³.

Il. 8. Kartka pocztowa KLAMRA

Il. 9. Bilet KLAMRA

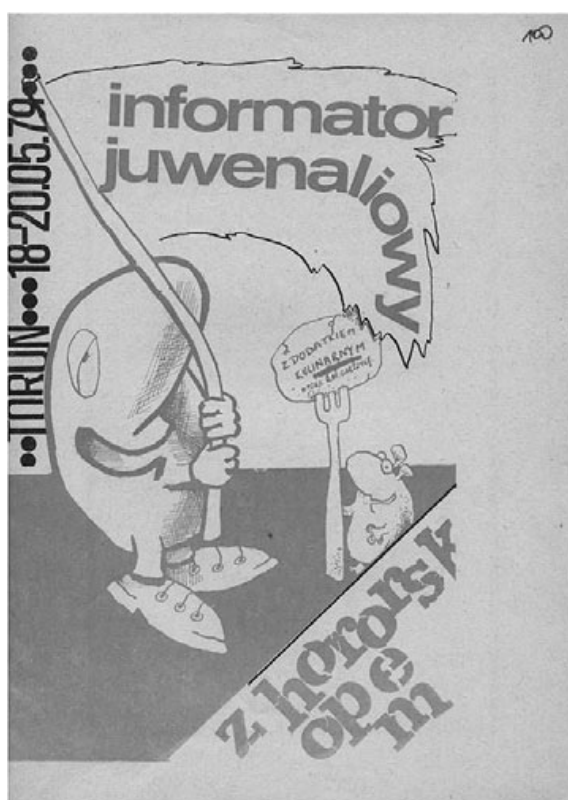
W aktach Zakładu Poligrafii występują materiały ulotne, takie jak: plakaty, afisze, plany, programy ulotki, broszury, foldery, zaproszenia klepsydry, wizytówki, które są najbardziej obszerną serią podzespołu z lat 1954–2008³⁴. Materiały archiwalne pozostałe po Zakładzie Poligrafii przedstawiają ich działalność wydawniczą w postaci wydawnictw informacyjnych, materiałów organizacji politycznych i społecznych oraz wydziałów i innych jednostek uczelnianych. Wśród nich można wymienić afisze informacyjne np. z Działu Socjalno-Bytowego: o zabawie karnawałowej, o wczasach zimowych i letnich dla pracowników oraz obozach i koloniach dla dzieci i młodzieży, zaproszenia na: zabawę karnawałową i młodzieżowy wieczorek karnawałowy, program zabaw dla dzieci, druki i formularze³⁵. Natomiast w materiałach ulotnych Socjalistycznego Związku Studentów Polskich (dalej: SZSP), Zrzeszenia Studentów Polskich (dalej: ZSP) i Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej (dalej: ZSMP) zachowały się ciekawe i różnorodne zaproszenia na: koncerty, festiwale, II Ogólnopolską naradę aktywu studenckiego Związku Młodzieży

³³ Akademickie Centrum Kultury i Sztuki „Od Nowa”, Materiały ulotne, wycinki prasowe, AUMK, sygn. 2578/43-44.

³⁴ Inwentarz archiwalny Zakładu Poligrafii UMK 1954–2008 (oprac. W. Krajniak), Toruń 2014, s. 4 [online], [dostęp 18 IV 2018]. Dostępny w World Wide Web: http://www.archiwum.umk.pl/zasob/charakterystyka/Inwentarz_Zaklad_Poligrafii.pdf; Zakład Poligrafii UMK, AUMK, sygn. 309/54/V/29-110. Seria liczy 80 j.a. (1704 obiekty).

³⁵ Zakład Poligrafii UMK, Materiały ulotne [Sekcja Socjalna UMK, Sekcja Socjalno-Bytowa UMK, Dział Socjalny UMK] 1976–2007, AUMK, sygn. 309/53/42.

Socjalistycznej (dalej: ZMS) organizacji uniwersyteckich, wojewódzką konferencję programowo-wyborczą ZSMP, wojewódzkie podsumowanie Turnieju Młodych Mistrzów Techniki i wiele innych³⁶. Oprócz zaproszeń znajdują się także: plakaty (np. 1. plakat Klubu Mafii, 2. plakat Klubu WNE „Zarękawek”, 3. plakat Komisji Kultury RU SZSP UMK), afisze (np. 1. afisz z programem „Czterodniówki” – Maraton Imprez kulturalnych i Sportowych, 2. afisz zapraszający na Wielki Zimowy Kiermasz prac plastycznych studentów Wydziału Sztuk Pięknych), kartki świąteczne, druki, formularze, papeteria, wejściówki, programy, ulotki, broszury oraz informatory: juwenaliowy z horoskopem 18–20.05.1979 r. (il. 10)³⁷ oraz Vademecum dla studentów pierwszych lat z 1979 r. (il. 11)³⁸.

Il. 10. Informatory juwenaliowy

Il. 11. Vademecum dla studentów

W materiałach archiwalnych Związku Młodzieży Wiejskiej (dalej: ZMW) w niewielkiej liczbie występują druki ulotne dotyczące działalności, obchodów 30-lecia ZMW z 1987 r. oraz dyplomy z 1988 r.³⁹ Wśród nich można znaleźć: zaproszenie na uroczystą Akademię „Uczelniane spotkanie pokoleń”, biuletyny i informatory ilustrujące działalność popularyzacyjną ZMW⁴⁰. Oprócz materiałów ulotnych znajdują się ciekawe cymelia, tj. naklejka z okazji 30-lecia ZMW, proporczyk z okazji uczelnianego spotkania pokoleń ZMW UMK, naszywki okazji 60-lecia ZMWRP Wici⁴¹.

³⁶ Zakład Poligrafii UMK, Materiały ulotne [Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej; Zrzeszenie Studentów Polskich; Socjalistyczny Związek Studentów Polskich] 1970–1974, 1976–1983, AUMK, sygn. 309/53/96.

³⁷ Ibidem, s. 110–111.

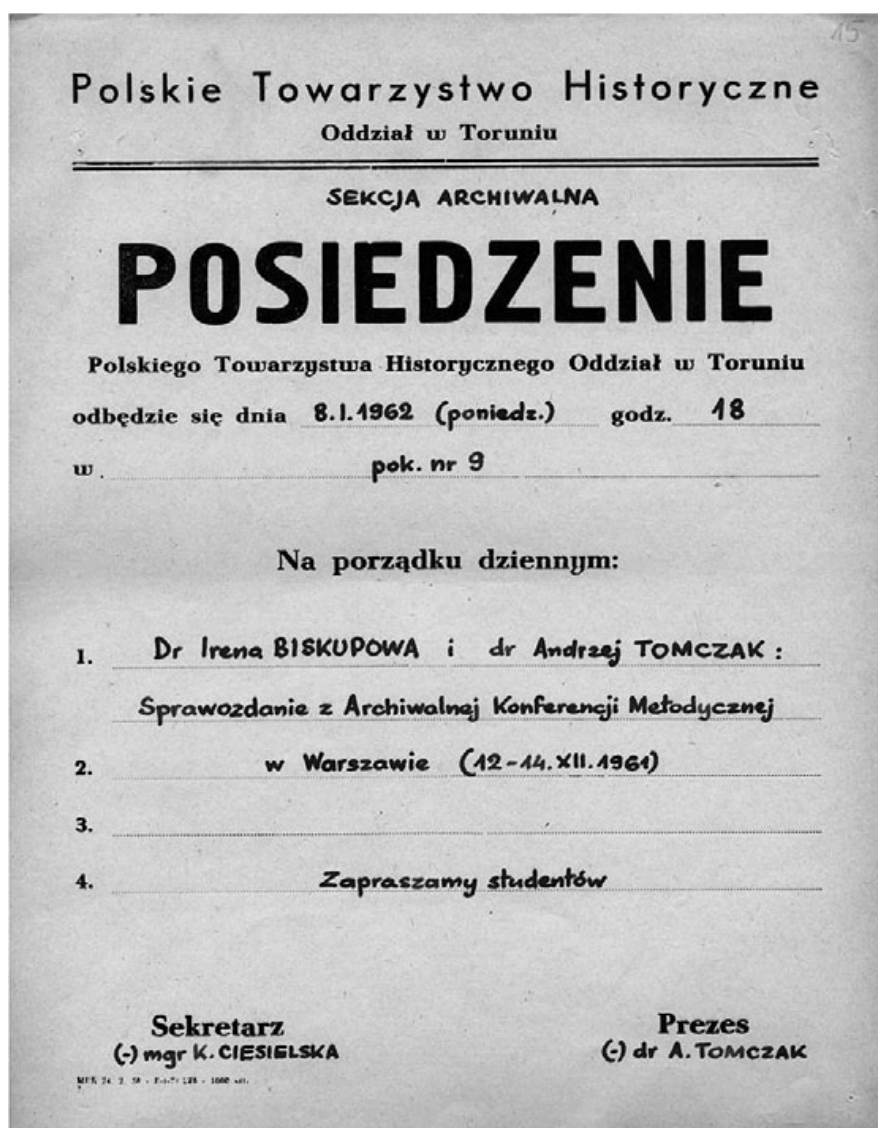
³⁸ Ibidem, s. 133–135.

³⁹ Związek Młodzieży Wiejskiej, AUMK, sygn. 309/61/4-6.

⁴⁰ Ibidem, AUMK, sygn. 309/61/4.

⁴¹ Ibidem, AUMK, sygn. 309/61/5.

Natomiast w aktach Polskiego Towarzystwa Historycznego (dalej: PTH) zachowały się afisze o charakterze informacyjnym tworzące z protokołami posiedzenia akta sprawy. Poniżej umieszczony został afisz dotyczący posiedzenia Sekcji PTH, Oddziału w Toruniu z dnia 8 stycznia 1962 r.⁴² (il. 12). Uczestniczyła w nim dr Irena Biskupowa⁴³ i dr Andrzej Tomczak⁴⁴.

Il. 12. Afisz dotyczący posiedzenia Sekcji Archiwalnej PTH z dnia 8 I 1962 r.

W aktach Komitetu Uczelnianego PZPR znajdują się interesujące materiały ulotne o charakterze politycznym, jak i informacyjnym, m.in. plakat dotyczący programu obchodów świąt majowych⁴⁵ oraz biuletyny Informacyjne Komitetu Wojewódzkiego PZPR⁴⁶. Natomiast w materiałach archiwalnych Rady Uczelnianej SZSP

⁴² Toruński Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego, Sekcja archiwalna [listy obecności, afisze 1960–1981], AUMK, sygn. PTH-3/4.

⁴³ Doc. dr Irena Janosz-Biskupowa (1925–2011), kierownik Archiwum UMK w Toruniu w latach 1966–1976.

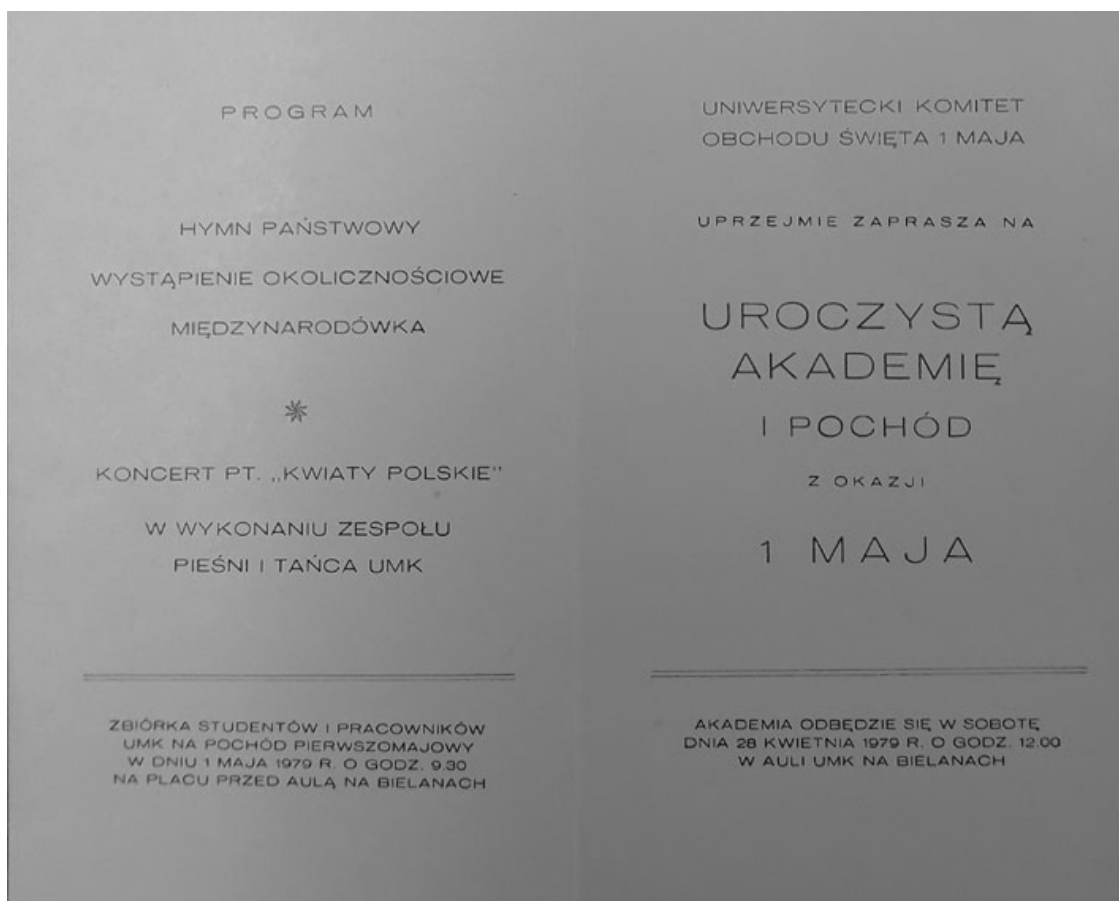
⁴⁴ Prof. Andrzej Tomczak – twórca toruńskiej archiwistyki. W 1965 r. został kierownikiem Zakładu Archiwistyki. Od 1973 r. był zastępcą dyrektora Instytutu Historii i Archiwistyki, a w latach 1973–1990 kierownikiem Studium Podyplomowego Archiwistyki.

⁴⁵ Komitet Uczelniany Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, Protokoły z zebrań Egzekutywy Komitetu Uczelnianego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej 1987–1989, AUMK, sygn. 309/58/5.

⁴⁶ Ibidem, Materiały pomocnicze 1974–1989, AUMK, sygn. 309/58/19.

zachowały się druki ulotne, takie jak: plakat Zarządu Głównego pt. „II Zjazd SZSP” i broszury, m.in. „Broszura Rady Uczelnianej SZSP pt. Vademecum dla studentów lat pierwszych”, „Broszura Rady Programowej Teatrów Studenckich pt. Biuletyn Młodego Teatru”, „Broszura SZSP pt. Kalendarz imprez i wydarzeń Studenckiego Ruchu Kulturalnego”, „Broszura Zarządu Głównego SZSP Turniej wiedzy politycznej SZSP „Politykus”, „Z myślą o przyszłości” i kilka innych⁴⁷.

Gros ciekawych druków ulotnych znajduje się w materiałach archiwalnych Sekretariatu Rektora UMK i późniejszego Biura Rektora UMK, m.in. zaproszenia, dyplomy gratulacyjne, kartki świąteczne. Efemerydy dotyczą takich uroczystości, jak: inauguracje roku akademickiego, święto uczelni, doktoraty honoris causa, jubileusze uczelni i wiele innych. Poniżej autorka dołączyła zaproszenie o charakterze informacyjnym na uroczystą akademię i pochód z okazji 1 Maja, które odbyły się 28 kwietnia 1979 r⁴⁸. Oprócz zaproszenia znajduje się dokumentacja aktowa tworząca akta sprawy, m.in. przemówienie I Sekretarza KU PZPR – towarzysza Edmunda Hezy na Akademii 1-majowej oraz postanowienia i skład Uniwersyteckiego Komitetu Obchodu 1 Maja 1979 r.

Il. 13. Zaproszenie na uroczystą akademię i pochód z okazji 1 Maja –1979 r.

Także spuścizny profesorów obfitują w ciekawe materiały ulotne, m.in. afisze, plakaty, wizytówki, widokówki, kalendarze, programy, zaproszenia itp.

⁴⁷ Rada Uczelniana Socjalistycznego Związku Studentów Polskich. Działalność kulturalna 1973–1980, AUMK, sygn. 309/67/6.

⁴⁸ Sekretariat Rektora UMK, Uroczystości 1-Majowe 1978–1979, AUMK, sygn. R-36/7.

W spuściznie prof. Tadeusza Czeżowskiego – wybitnego filozofa, zachowały się wyjątkowo cenne egzemplarze, np. afisz z dnia 18 maja 1929 r. dotyczący odczytu dra Tadeusza Kotarbińskiego „Odmiany materializmu”⁴⁹, afisz z dnia 10 grudnia 1930 r. dotyczący odczytu prof. Mariana Massoniusa „Działalność filozoficzna Jana Śniadeckiego”⁵⁰, afisz z dnia 24 czerwca 1928 r. dotyczący Akademii Żałobnej ku czci prof. Józefy Joteyko⁵¹, zaproszenia na zebrania naukowe, odczyty, wykłady i dysputy⁵². Równie interesujące przykłady znajdują się w spuściznie prof. Stanisława Gorgolewskiego – znanego astronoma. Zachowały się materiały ulotne o charakterze informacyjnym, m.in. zaproszenia na uroczystości i inne wydarzenia na UMK z lat 1956–2009⁵³. Ponadto w materiałach archiwalnych można znaleźć bilety, rezerwacje, informatory turystyczne, mapy, rozkłady jazdy z wyjazdów służbowych profesora do Kanady, USA, Wielkiej Brytanii i Włoch⁵⁴. Także w spuściznie prof. Karola Górskiego znajdują się liczne druki ulotne, z których zaproszenia na konferencje z lat 1983–1987 mogą budzić największe zainteresowanie⁵⁵. Można jeszcze wymienić w spuściznie prof. Jana Prüffera następujące materiały ulotne: afisz informujący o uroczystościach poświęconych profesorowi oraz afisz i zaproszenie na akademię celem uczczenia pamięci naukowca⁵⁶. Natomiast w spuściznie prof. Jerzego Włodzimierza Serczyka znajdują się następujące materiały ulotne⁵⁷: exilibrisy, zakładki do książki i obrazki religijne.

Materiały ulotne znajdują się również w zespołach i podzespołach nieopracowanych. Trudno oszacować ile ich jest, ponieważ dowiadujemy się o nich najczęściej podczas kwerend lub w trakcie opracowania danego zespołu lub podzespołu archiwalnego.

Do jakich celów potrzebne są materiały ulotne? Jaką mają wartość źródłową? To oczywiście zależy od podjętych badań. Chociaż trzeba dodać, że materiały ulotne są najrzadziej udostępnianą dokumentacją w celach naukowych, ale bardziej popularną w celach dydaktycznych, edukacyjnych czy popularyzatorskich, także okolicznościowych i ilustrowania innych wydarzeń uczelnianych. Przedstawione w artykule materiały ulotne pokazują badaczom ciekawe i liczne detale, które są istotnym uzupełnieniem do dokumentacji pisanej. Ich wartość źródłowa jest nieoceniona.

Mam nadzieję, że udało mi się w krótkim zarysie przedstawić krótką charakterystykę wybranych materiałów ulotnych, które znajdują się w zasobie Archiwum UMK. Przy okazji nadmienię, że samo Archiwum UMK, organizując jubileusz

⁴⁹ Spuścizna prof. Tadeusza Czeżowskiego, Wileńskie Towarzystwo Filozoficzne – składki, rachunki, korespondencja (1928–1939), AUMK, sygn. 309/80/45.

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ Ibidem.

⁵² Spuścizna prof. Tadeusza Czeżowskiego, Wileńskie Towarzystwo Filozoficzne – posiedzenia naukowe (1925–1939), AUMK, sygn. 309/80/46.

⁵³ Spuścizna prof. Stanisława Gorgolewskiego, Zaproszenia na uroczystości i inne wydarzenia na UMK 1956–2009, AUMK, sygn. 309/131/71.

⁵⁴ Ibidem, Wyjazdy służbowe [...], AUMK, sygn. 309/131/138-149.

⁵⁵ Spuścizna prof. Karola Górskiego, Zaproszenia na konferencję 1982–1987, AUMK, sygn. 309/84/8.

⁵⁶ Spuścizna prof. Jana Prüffera, Akademia, spotkania wspomnieniowe 1960–1999, AUMK, sygn. 309/108/V/3.

⁵⁷ Spuścizna prof. dr. hab. Jerzego Włodzimierza Serczyka, Przedmioty osobiste, AUMK, sygn. 309/110/VIII/77.

60-lecia, przygotowało kilka druków ulotnych, m.in. folder (il. 13), katalog wystawy (il. 14), zaproszenie i plakat informujący o tej uroczystości⁵⁸.

Il. 14. Informator

Il. 15. Katalog wystawy

Ten fakt pokazuje, że w większości jednostek i komórek organizacyjnych powstają materiały ulotne, które odzwierciedlają historię i działalność wydziałów, administracji, studentów, pracowników i ostatecznie całego uniwersytetu.

Autorka chciałaby, aby zebrane w tym artykule refleksje stały się zachętą dla wszystkich posiadaczy jakichkolwiek postaci materiałów ulotnych o przekazywanie ich do Archiwum UMK, w którym znajdą fachową opiekę i gwarancję przetrwania i naukowego wykorzystania. Apel ten kieruję szczególnie do wszystkich organizacji, stowarzyszeń, kół naukowych o gromadzenie i przekazywanie materiałów ulotnych do Archiwum UMK, żeby w przyszłości nie zabrakło dokumentacji do napisania historii uczelni. Warto byłoby zobowiązać każdego pracującego lub związanego z uczelnią, do przekazywania z każdej jednostki i komórki organizacyjnej UMK materiałów o charakterze informacyjnym, promocyjnym, kulturalnym, naukowym, religijnym czy oświatowym do Archiwum UMK. Należy również pomyśleć o digita-

⁵⁸ Archiwum UMK, Jubileusz 60-lecia Archiwum UMK 10 X 2008, AUMK, sygn. 2586/9.

lizacji materiałów ulotnych i przygotowaniu systemu informacji, aby użytkownicy mogli dotrzeć jak najszybciej do interesujących ich zagadnień związanych z UMK.

Bibliografia

Akademie, spotkania wspomnieniowe 1960–1999. sygn. 309/108/V/3. Spuścizna prof. Jana Prüffera, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska.

Degen, Robert. 2011. „Dokumentacja i jej podział.” W *Współczesna dokumentacja urzędowa*, red. H. Robótka, 11–33. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Duczowska-Moraczewska, Henryka i Halina Robótka, oprac. 2004. *Przepisy kancelaryjno-archiwalne*. Toruń: Zakład Poligrafii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Duczowska-Moraczewska, Henryka. 1992. „Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (1948–1980).” W *Uniwersytet Mikołaja Kopernika 1966–1980 2*, red. J. Bełkot, 135–145. Toruń: Zakład Poligrafii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Działalność kulturalna 1973–1980. sygn. 309/67/6. Rada Uczelniana Socjalistycznego Związku Studentów Polskich, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska.

Inwentarz archiwalny Zakładu Poligrafii UMK 1954–2008 (oprac. W. Krajniak), Toruń 2014, http://www.archiwum.umk.pl/zasob/charakterystyka/Inwentarz_Zaklad_Poligrafii.pdf.

Jabłońska, Marlena. 2003. „Problem definicji druków ulotnych gromadzonych w archiwach.” *Archeion* 105: 180–192.

Jabłońska, Marlena. 2011. „Materiały ulotne – teoria i praktyka archiwalna w kontekście obowiązujących wytycznych metodycznych.” W *Toruńskie Konfrontacje Archiwalne. Teoria archiwalna wczoraj – dziś – jutro*, 291–302. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Krochmal, Jacek. 2003. „O potrzebie przygotowania wskazówek metodycznych do opracowania druków ulotnych”. *Archeion* 105: 193–200.

Materiały pomocnicze 1974–1989. sygn. 309/58/19. Komitet Uczelniany Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska.

Materiały ulotne [Sekcja Socjalna UMK, Sekcja Socjalno-Bytowa UMK, Dział Socjalny UMK] 1976–2007. sygn. 309/53/42. Zakład Poligrafii, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska.

Materiały ulotne [Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej; Zrzeszenie Studentów Polskich; Socjalistyczny Związek Studentów Polskich] 1970–1974, 1976–1983, sygn. 309/53/96. Zakład Poligrafii UMK, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska.

Materiały ulotne, wycinki prasowe. sygn. 2578/43–44. Akademickie Centrum Kultury i Sztuki „Od Nowa”, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska.

Protokoły z zebrań Egzekutywy Komitetu Uczelnianego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej 1987–1989. sygn. 309/58/5. Komitet Uczelniany Polskiej

Zjednoczonej Partii Robotniczej, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska.

Przedmioty osobiste. sygn. 309/110/VIII/77. Spuścizna prof. dr. hab. Jerzego Włodzimierza Serczyka, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska.

Radoń, Sławomir. 2007. „Decyzja nr 12 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 9 marca 2007 roku w sprawie wprowadzenia Wskazówek metodycznych dotyczących zasad gromadzenia i opracowywania materiałów ulotnych w archiwach państwowych.” Naczelna Dyrekcja Archiwów Polskich, ostatnia modyfikacja Marzec 9. https://www.archiwa.gov.pl/images/docs/akty_normatywne/dec_12_2007.pdf.

Robótka, Halina, Bohdan Ryszewski i Andrzej Tomczak. 1989. *Archiwistyka*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Robótka, Halina. 2010. *Opracowanie i opis archiwaliów*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Sejm RP. 1983. „Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.” *Dziennik Ustaw* 38: poz. 173.

Sekcja archiwalna [listy obecności, afisze] 1960–1981]. sygn. PTH–3/4. Toruński Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska.

Świątek, Szczepan. 1995. „Druki ulotne w archiwach (uwagi i refleksje).” *Rocznik Historyczno-Archiwalny* 10: 207–209.

Tretyn, Andrzej. 2017. „Zarządzenie nr 169 Rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu z dnia 23 października 2017 r. Instrukcja w sprawie organizacji i zakresu działania Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.” Akty prawne UMK, ostatnia modyfikacja Październik 23. <http://dokumenty.umk.pl/lbd/#>.

Trojanowska, Maria. 2003. „Wydawnictwa efemeryczne w archiwach – problemy gromadzenia i opracowania. Artykuł dyskusyjny.” *Archeion* 105: 101–137.

Uroczystości 1-Majowe 1978–1979. sygn. R-36/7. Sekretariat Rektora, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska.

Wileńskie Towarzystwo Filozoficzne – posiedzenia naukowe (1925–1939). sygn. 309/80/46. Spuścizna prof. Tadeusza Czeżowskiego, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska.

Wileńskie Towarzystwo Filozoficzne – składki, rachunki, korespondencja (1928–1939). sygn. 309/80/45. Spuścizna prof. Tadeusza Czeżowskiego, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska.

Woźniak, Wojciech. 2018. „Zarządzenie nr 12 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie zasad porządkowania i inwentaryzacji materiałów ulotnych w archiwach państwowych.” Naczelna Dyrekcja Archiwów Polskich, ostatnia modyfikacja Styczeń 30. https://www.archiwa.gov.pl/files/zarzadzenia_NDAP/zarz12_2018.pdf.

Zaproszenia na konferencję 1982–1987. sygn. 309/84/8. Spuścizna prof. Karola Górskiego, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska.

Zaproszenia na uroczystości i inne wydarzenia na UMK 1956–2009. sygn. 309/131/71. Spuścizna prof. Stanisława Gorgolewskiego, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska.

Związek Młodzieży Wiejskiej, sygn. 309/61/4-6. Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska.

Przysłany: 8 V 2018

Zaakceptowany: 7 VIII 2018

Bożena Kierzkowska

Nicolaus Copernicus University in Toruń. Archive

e-mail: bkierzkowska@umk.pl

ORCID ID: 0000-0002-6313-5151

Bożena Kierzkowska, MA, is an employee of the Archives of Nicolaus Copernicus University (hereinafter: NCU). She takes care of apprentices and volunteers. She conducted classes in the management of non-file documentation at the Institute of History and Archival Studies of NCU in the academic years 2014/15-2015/16. She is interested in the issue of electronic document management at universities. In 2016-2017, she was appointed to the team for the development of registry and archives in connection with the project of implementing the Electronic Document Management (EDM) system at NCU.

Ephemeral materials in the resources of the Archives of Nicolaus Copernicus University in Toruń

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/FT.2018.011>

The text is available under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 3.0 Poland (CC BY-ND 3.0 PL).

K

Keywords: placards; Archives of Nicolaus Copernicus University in Toruń; tickets; brochures; ephemeral prints; folders; newsletters; postcards; catalogues; hourglasses; archival materials; ephemeral materials; posters; programs; leaflets; business cards; invitations

S

Summary. Aim: The Archive of Nicolaus Copernicus University in Toruń (hereinafter: NCU) collects, develops, stores and makes available ephemeral materials. In her article, the author tries to bring the readers closer to issues related to these ephemeral publications. We will find here answers to the questions of what ephemeral materials are, what are the legal grounds for their collection and development, and how they enrich our historical knowledge about people, institutions and the most important events of our common past. **Research method:** The analysis of the evolution of the growing significance of ephemeral materials and the interest of researchers in them. Then, a review of selected materials preserved in the Archives of NCU in order to show the potential hidden in this type of collections. **Conclusions/Results:** The author notices the importance of collected ephemeral materials and encourages readers who are in contact with contemporary ephemeral publications to collect them in order to make them available to future generations to bear witness to the time of contemporary and interesting events.

Bożena Kierzkowska

Nikolaus-Kopernikus-Universität in Toruń. Archiv

e-mail: bkierzkowska@umk.pl

ORCID ID: 0000-0002-6313-5151

Mag. Bożena Kierzkowska ist Mitarbeiterin des Universitätsarchivs in Toruń, Betreuerin von Praktikanten und Freiwilligen. Im Institut für Geschichte und Archivistik der Nikolaus-Kopernikus-Universität in Toruń (weiter: NKU) unterrichtete sie in den Jahren 2014/15–2015/16 im Bereich der Verwaltung von Dokumenten, die keiner Langzeitarchivierung unterliegen. Sie interessiert sich für die elektronische Dokumentenverwaltung an den Hochschulen. Seit 2016–2017 betätigt sie sich in einer Arbeitsgruppe an der NKU, um bestimmte Kanzlei- und Archivrichtlinien im Zusammenhang mit dem einzuführenden System der Elektronischen Dokumentenverwaltung zu bearbeiten.

Die Lebendokumentensammlung im Universitätsarchiv der Nikolaus-Kopernikus- Universität in Toruń

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/FT.2018.011>

Dieser Text wird unter der Creative Commons-Lizenz Namensnennung-Keine Bearbeitung Polen (CC BY-ND 3.0 PL) veröffentlicht.

S **tichworte:** Anschläge, Universitätsarchiv der Nikolaus-Kopernikus-Universität in Toruń, Eintrittskarten, Broschüren, Flugschriften, Prospekte, Postkarten, Kataloge, Todesanzeigen, Archivmaterialien, Plakate, Programme, Flugblätter, Visitenkarten, Einleitungen.

Z **Zusammenfassung. Ziel:** Zu den Aufgaben des Universitätsarchivs der Nikolaus-Kopernikus-Universität in Toruń gehören die Erwerbung, Bearbeitung, Aufbewahrung und Bereitstellung verschiedener Lebendokumente. Im Beitrag versucht die Autorin, den Lesern die genannten Dokumente zu erläutern. Wir finden da die Antworten auf die Fragen, was die Lebendokumente eigentlich sind, welche Rechtsvorschriften für ihre Erwerbung und Bearbeitung gültig sind und wie sie unser historisches Wissen über Menschen, Einrichtungen und die wichtigsten Ereignisse aus unserer gemeinsamen Vergangenheit bereichern. **Forschungsmethode:** Die Analyse der immer größeren Bedeutung von Lebendokumenten sowie der Interessen der Forscher daran, Übersicht über ausgewählte Materialien aus dem Bestand des Universitätsarchivs, um das Potential derartiger Bestände zu betonen. **Ergebnisse/Schlussfolgerungen:** Die Autorin weist auf die Bedeutung der gesammelten Lebendokumente hin und veranlasst die Leser, die heutzutage auf die so erzeugten Materialien stoßen, dazu, sie zu sammeln, um sie den künftigen Generationen bereitzustellen und von der Gegenwart und vielen interessanten Ereignissen Zeugnis abzulegen.